

### **Skarga do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka - w dziesięciu punktach.**

Na podstawie Europejskiej Konwencji Praw Człowieka państwa sygnatariusze Konwencji (obecnie jest ich 45) zobowiązali się do przestrzegania na ich terytorium podstawowych Praw Człowieka ustanowionych w tej umowie międzynarodowej. Ustanowiono ponadto Europejski Trybunał Praw Człowieka w celu kontroli przestrzegania Praw Człowieka w państwach, które przyjęły Konwencję.

Liczba sędziów orzekających jest równa liczbie państw sygnatariuszy. Sędziowie nie reprezentują Państw, z których pochodzą.

Zadaniem Trybunału jest zapewnienie obowiązywania praw i wolności w Państwach, które przyjęły Konwencję. To zadanie wykonuje poprzez przyjmowanie skarg od osób, które uważają, że ich prawa zostały naruszone. Orzeczenia Trybunału są wiążące, Państwa mają obowiązek się do nich zastosować.

Przed złożeniem skargi trzeba zapoznać się z kilkoma dokumentami, oraz odpowiedzieć sobie na parę pytań.

Jak napisać skargę do Trybunału?

#### **1. Przeczytaj dokładnie artykuły 1-18, 34-35 oraz protokoły dodatkowe Europejskiej Konwencji Praw Człowieka.**

Artykuły 1-18 oraz protokoły dodatkowe Konwencji określają zbiór praw człowieka, który jest chroniony w ramach Konwencji.

Artykuły 34-35 określają z kolei podstawowe warunki, które skarga musi spełniać, aby została rozpatrzona przez Trybunał.

#### **2. Sprawdź czy Twoje prawa zostały naruszone?**

Przykładowe prawa chronione Konwencją: prawo do życia; prawo do rzetelnego postępowania w sprawach cywilnych i karnych; prawo do poszanowania życia rodzinnego i prywatnego; prawo do poszanowania mienia prywatnego.

Przykładowe zakazy wprowadzone przez Konwencję: zakaz tortur; zakaz niewolnictwa; zakaz karania bez podstawy prawnej.

Przykładowe wolności gwarantowane przez Konwencję: myśli, sumienia, wyznania; zgromadzania się i stowarzyszania; swoboda wypowiedzi.

Trybunał w ostatnich latach dopatrywał się najczęściej następujących naruszeń w działaniach władz Rzeczypospolitej:

A. Zbyt długie postępowanie sądowe - artykuł 6 ust.1 Konwencji gwarantuje rozpatrzenie sprawy

w rozsądnym terminie. Trybunał rozpatruje każdą sprawę indywidualnie, nie występują więc sztywne terminy wyznaczające moment, od którego postępowanie można by uznać za nierozsądnie wydłużane. Przy rozpatrywaniu sprawy, w której zachodzi podejrzenie zbyt długiego postępowania Trybunał bierze pod uwagę cztery czynniki - stopień skomplikowania sprawy, zachowanie organów właściwych do jej rozpatrzenia, zachowanie skarżącego oraz znaczenie sprawy dla skarżącego. Trybunał uznaje również, że są kategorie spraw, które wymagają szczególnie szybkiego rozpatrzenia (w sprawach cywilnych - sprawy dotyczące opieki nad dziećmi, stanu cywilnego, zdolności do czynności prawnych i spory ze stosunku pracy, w sprawach karnych natomiast postępowanie musi się toczyć szczególnie sprawnie przeciwko podejrzanym/oskarżonym, którzy pozostają tymczasowo aresztowani).

B. Niezagwarantowanie prawa do wolności i bezpieczeństwa zgodnie z artykułem 5 Konwencji. Pozbawianie wolności może nastąpić tylko na czas oznaczony i na mocy postanowienia sądu odwołującego się do konkretnej podstawy prawnej. Art. 5 jest rozbudowany, gdyż określa wszystkie przypadki, w których można osobę pozbawić wolności osobistej oraz prawa takiej osoby. Najczęstszym przypadkiem pozbawiania wolności jest tymczasowe aresztowanie podejrzanego/oskarżonego o popełnienie przestępstwa. Zgodnie z art. 5 ust. 1 lit. c może do niego dojść jedynie w przypadku uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa, potrzeby zapobieżenia mu lub uniemożliwienia ucieczki po jego popełnieniu. W każdym z tych przypadków aresztowanie musi następować w celu postawienia przed właściwym sądem. Zarzucane aresztowanemu czyny muszą być zagrożone sankcją karną w chwili ich popełnienia, aby aresztowanie spełniało wymogi stawiane w art. 5 ust.1 lit. c. Należy również pamiętać, że tymczasowe aresztowanie jest jednym z tych przypadków, w których postępowanie powinno być szczególnie sprawnie prowadzone (zgodnie z art. 6 Konwencji), Ponadto należy zwrócić uwagę na to, że istnieje obowiązek informacyjny względem każdego zatrzymanego. Trzeba go poinformować w prostym i zrozumiałym języku o podstawach prawnych i o decyzji zatrzymania.

C. Kolejnym artykułem Konwencji, którego łamanie w ostatnich latach w Polsce stwierdził Trybunał, jest artykuł 8 gwarantujący prawo do poszanowania życia rodzinnego, prywatnego, mieszkania i korespondencji.

Życie prywatne jest pojęciem szerokim obejmuje integralność fizyczną i psychiczną osoby. Oznacza więc nie tylko prawo do życia w sposób zgodny z własnym życzeniem, ale także prawo do nawiązywania stosunków

z innymi zwłaszcza w sferze uczuciowej. Podejrzenia o łamanie praw człowieka mogą wzbudzić na przykład następujące działania władz: gromadzenie danych o życiu prywatnym obywateli, ujawnianie danych o stanie zdrowia pacjentów osobom trzecim, stała kontrola więźnia w celi, czy też ingerowanie w wybory dotyczące życia seksualnego obywateli.

Rodzinę definiuje się poprzez charakter więzi łączących ludzi. Tak więc nie tylko małżeństwo będzie definiowało fakt istnienia życia rodzinnego, ale także inne faktyczne więzi w szczególności o charakterze osobistym (na przykład fakt wspólnego zamieszkiwania). Przykłady możliwych naruszeń to: wydanie decyzji o adopcji dziecka bez zgody rodziców, wydalenie cudzoziemca z terytorium, na którym toczy się przeważająca część jego życia rodzinnego nie dająca się przenieść do kraju pochodzenia, brak możliwości widzeń więźnia z rodziną.

Dom definiuje się jako przestrzeń, na której rozwija się życie rodzinne i prywatne. W myśl Konwencji i orzecznictwa Trybunału art. 8 nie gwarantuje prawa do posiadania domu. Gwarantuje jednak prawo do nie ingerowania w jego substancję.

Korespondencja to różne formy komunikacji, których celem jest nawiązanie kontaktu z innymi. W przypadku ochrony tajemnicy korespondencji, naruszenia państwa mogą polegać na stworzeniu regulacji nieprecyzyjnie sformułowanych (nie spełniających wymogów stawianych w ust. 2 art. 8) umożliwiającą zbyt rozległą kontrolę korespondencji.

D. Nierzetelność postępowania to następne naruszenie Konwencji, które w świetle orzecznictwa Trybunału ma w Polsce miejsce. Postępowanie rzetelne (zgodnie z art. 6) to takie, w którym strona postępowania (zarówno cywilnego jak i karnego) ma szansę przedstawienia swojej sprawy we właściwy sposób sądowi. Ponadto Trybunał stwierdził, że standardami wynikającymi z zasady rzetelnego postępowania są między innymi, umożliwienie udziału w rozprawie oskarżonym, obrońcom oraz sędziom bez nadmiernego zmęczenia, możliwość osobistej obecności osoby oskarżonej na rozprawie, odpowiednie uzasadnianie wyroków, takie same możliwości każdej ze stron w przedmiocie zapoznawania się z materiałami procesu oraz ustosunkowania się do twierdzeń drugiej strony.

E. Brak skutecznego środka odwoławczego gwarantowanego przez art. 13 Konwencji. Środek odwoławczy na podstawie art. 13 jest obligatoryjny jedynie w przypadku naruszenia innego artykułu Konwencji. Środek odwoławczy należy więc przyznać w każdym przypadku, w którym zachodzi podejrzenie złamania praw zapisanych w Konwencji. Przykładowo w razie uprawdopodobnionych podejrzeń, że osoba została bezprawnie pozbawiona życia przez funkcjonariuszy publicznych, prawo do środka odwoławczego wyraża się w prawie do śledztwa oraz odszkodowania. Z kolei w przypadku zbyt długiego postępowania, strona ma prawo domagać się od Państwa skutecznego środka odwoławczego w tym zakresie.

### **3. Czy w Twojej sprawie została wyczerpana cała droga prawna w Polsce?**

Zgodnie z artykułem 35 Konwencji Trybunał rozpatruje skargę dopiero po wyczerpaniu wszystkich środków odwoławczych, przewidzianych prawem wewnętrznym. Oznacza to, że Trybunał nie rozpozna sprawy, w której istniał/istnieje skuteczny środek odwoławczy, z którego strona nie skorzystała. Środki odwoławcze, o których wspomina Konwencja muszą być skuteczne, to znaczy muszą dawać realną szansę zmiany zaskarżonej decyzji. Niezłożenie apelacji lub kasacji/skargi kasacyjnej na skutek wątpliwości strony co do jej skuteczności, lub przez błędną poradę adwokata, nie wystarczają do uznania, że środek odwoławczy był nieskuteczny.

Aby móc złożyć skargę do Trybunału należy w Polsce odwołać się do sądu drugiej instancji, a następnie wnieść kasację/skargę kasacyjną, jeżeli ta przysługuje.

Rzecznik Praw Obywatelskich i Prokurator Generalny mogą wnieść skargę kasacyjną w postępowaniu cywilnym i kasację w postępowaniu karnym. Występowanie do Prokuratora Generalnego Ministra Sprawiedliwości lub do Rzecznika Praw Obywatelskich z wnioskiem o wniesienie kasacji/skargi kasacyjnej nie jest koniecznym elementem dla spełnienia wymogu określonego w artykule 35 Konwencji.

#### **4. Jaki czas minął od podjęcia w sprawie ostatniej decyzji?**

Czas na złożenie skargi to 6 miesięcy od ostatniej decyzji. Termin zaczyna biec w momencie otrzymania decyzji wraz z uzasadnieniem. Jeżeli w danym przypadku stwierdzimy, że zostało nam bardzo niewiele czasu na złożenie skargi (na przykład miesiąc), należy najpierw wysłać pismo do Trybunału informujące o tym, że zamierzamy podnosić daną sprawę przed Trybunałem. W odpowiedzi Trybunał odeśle nam odpowiedź, w której stwierdzi, że zarejestrował sprawę i poprosi o skierowanie jej do Trybunału poprzez oficjalny wzór skargi. Otrzymamy również numer sprawy, którym należy się posługiwać w trakcie dalszej korespondencji z Trybunałem. Takim działaniem zabezpieczymy swój krótki termin i będziemy mieli więcej czasu na złożenie wypełnionego formularza skargi.

Należy również odpowiedzieć sobie na pytanie, czy już w tej samej sprawie nie została złożona skarga do Trybunału. Trybunał nie rozpozna dwa razy tej samej sprawy.

#### **5. Przeciwno komu można składać skargę?**

Przeciwko Państwu stronie Konwencji.

Domniemane naruszenia praw i wolności gwarantowanych Konwencją muszą być spowodowane przez działania bądź zaniechania organów władzy krajowej, funkcjonariuszy państwowych itp.

Bezpośrednio wiąże się to z faktem, że ze skargą może wystąpić jedynie osoba pokrzywdzona działaniem bądź zaniechaniem wyżej wymienionych (władz/funkcjonariuszy).

Trybunał nie rozpoznaje skarg przeciwko osobom prywatnym. Również skargi wnoszone w interesie publicznym są odrzucane (aczkolwiek można skarżyć się na politykę państwa wskutek której prawa osoby skarżącej zostały naruszone).

#### **6. Pobierz formularz skargi.**

Nie trzeba wypełniać skargi bezpośrednio na formularzu. Formularz jest tylko wzorem, według którego skarga powinna być wypełniona.

Wzór skargi dostępny jest w wielu miejscach. Wzór można ściągnąć ze strony internetowej [www.coe.org.pl](http://www.coe.org.pl) (w dziale "Składanie skarg do Trybunału" na lewym pasku na dole). Można również przysłać prośbę do Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka o przysłanie wzoru skargi.

### **7. W jakim języku mogę wypełnić skargę?**

Skargę można wypełniać po Polsku. W Strasburgu jest specjalny dział, który rozpatruje skargi wpływające z Polski. Wypełnienie skargi w języku oficjalnym (po angielsku albo francusku) jest również dopuszczalne.

Obowiązkowa korespondencja w języku angielskim albo francuskim rozpoczyna się z Trybunałem dopiero w momencie, gdy Trybunał uzna, że skarga jest dopuszczalna.

### **8. Czy można samemu wysłać skargę do Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, czy tylko przez pełnomocnika?**

Skargę można samemu wypełnić i przesłać do Trybunału.

Konieczność zastępstwa procesowego pojawia się w momencie wyznaczenia przez Trybunał daty rozprawy.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka udziela pomocy i opiniuje zasadność skargi do Trybunału. Jeżeli Helsińska Fundacja Praw Człowieka uzna składanie skargi za zasadne pomaga w jej profesjonalnym uzupełnieniu.

### **9. Na jaki adres należy wysłać skargę do Trybunału?**

Wszelką korespondencję z Trybunałem należy wysłać na adres:

The Registrar

European Court of Human Rights

Council of Europe

F-67075 STRASBOURG CEDEX

### **10. Czy wysłać do Trybunału oryginały dokumentów czy kopie?**

Trybunał nalega, aby przysyłać kopie, gdyż dokumenty przysłane do Trybunału nie są zwracane.

HELŚIŃSKA FUNDACJA PRAW CZŁOWIEKA

Warszawa, 00-018, ul. Zgoda 11

Tel.(4822)8281008

Fax:(4822)5564450

E-mail: [hfhr@hfhrpol.waw.pl](mailto:hfhr@hfhrpol.waw.pl)